

vedle jiných moderních (a on jest vlastní praotec vši modernosti), jeví se Michelagniole mohutný, přísný a veliký; ale srovnej ho s některým fragmentem Fidiovým a uvidíš, že jest vedle něho houbovitý a měkký. Divadlo, které se při takovém srovnání odehrává, není zápas dvou jednotlivců, ale dvou epoch a dvou kultur; podléhá-li Michelagniole, nepodléhá, že byl menší talent nebo menší genius, nýbrž že nebyl vázán konvencí, která poutala, ale i nesla Fidia...

Představena byla Strašidla na Národním divadle za znamenité režie p. Kvapilovy se zřejmou láskou a uměleckou snahou; představení mělo nejeden výkon opravdově pojatý a citěný, co scházelo, byl však — jednotný styl. (Ó, stará písničko s týmž starým refrémem!) Vedle zdrželivé, monochromní paní Danzerové stál p. Hurt bravurně nanášející širokými údery své šfavnaté, nelomené barvy... Osvald páně Deylův byl výkon úctyhodný, dobře založený a promyšlený, výkon herce myslivého; ale přesto byl bych rád viděl v této roli p. Vojana, který mohl býti prostě jedinečný a mohl vnést svou intuici psychickou, svým uměním stavěti charakter nové záblesky do dramatu Ibsenova. Jistě nebylo třeba báti se nějakých naturalistických úmyslností od p. Vojana; Vojan jest umělec stylový, herec-básník, ne herec-mánýrista.

Národní divadlo: Opožděná zmínka o Shakespearově Othellovi; Hilbertova Česká komedie; Wildova Florentská tragédie

Stalo-li se nové nastudování a vypravení jedné z vrcholných tragedií Shakespearových divadelním svátkem, má o to — vedle sugestivné režie p. Kvapilovy, neobtěžující ničím zbytečným a směštnávající všecko podstatné v několik promyšlených, stylových i náladových složek stupňované výraznosti — zásluhu výsostný výkon p. Vojanův. P. Vojanův Othello jest umělecký čin stejně smělý jako hluboce promyšlený, stejně bohatý jako stylový. Pan Vojan vytěžil nevšedním způsobem některých ná-

povědi Shakespearových o původu Maurově a podal tragedii ušlechtilé královské duše v snědém těle, duše od přírody velikomyslné, která jest v rozhodnou chvíli zaskočena svou krví snadno vznětlivou a zrazena vlastní důvěřivostí a poctivostí. Proti Othellovi Vojanovu jeví se běžná interpretace této figury dekorační a povrchní; Vojan vynesl nové složky, utajené v této figuře, a zachovává podivuhodně její jednotnost, vyvinul všechny její démonické síly ve výkonu, v němž zákonnost držela si rovnováhu se smělostí a logika s výbojností. Není pochyby, že Vojan podal tu jeden z vrcholů své tvorby, v němž hereckou práci a empirii let a let velikým a šťastným vrhem stěsnal pod jednotící zorný úhel — t. j. sestylisoval ve výkon monumentální krásy a výraznosti. Škoda, že okolí jeho nemohlo s ním ani zdaleka udržet stejný krok a často dávalo nám rozladně cítit nedostatek hlubší a účelnější práce v dnešním ensemblu Národního divadla!

Česká komedie, kterou se znova přihlásil po pětileté pauze p. Hilbert na Národním divadle, jest prý částí většího celku a ležela prý léta a léta ve stolku autorově. Což jsou ovšem okolnosti docela lhostejné pro posuzování jeho práce, která se nám podává jako celek a chce býti souzena jako celek. A tu nedá se popřít, že jsi postaven před práci velmi slaboučkou, malého a chatrného svědomí uměleckého, trapnou ve své horlivosti, s jakou si vynucuje laciný potlesk vlastenecké galerie, a hlavně umělecky nestylovou. Neboť Česká komedie není sestředěné drama, nýbrž jak tak scénovaná povídka válečná dosti nejasné tendence. Tato tendence připomíná mně kožich Valachů: týž kožich nosí se v létě a v zimě a jednou studí a po druhé hřeje dle toho, obrátí-li se srst navrch nebo dovnitř. Několik českých vojáček, kteří po bitvě u České Skalice shromáždí se na vesnickém hřbitově, rozohněno řečí jednoho ze svého středu, odhodlá se neustoupit se společnou armádou, nýbrž vrhnout se s úsvitem na vlastní vrub na nepřítele a raději padnout než přežít hanbu své vlasti — to jsou herci p. Hilbertovy České komedie. Proč komedie? Což jest to komické, má-li sluha více smyslu pro čest než pán a umírá

tam, kde se zachraňuje pán? Soudím naopak, že jest to tragické a že se tento sujet měl dostat jen do povolání rukou, které by tuto tragičnost dovedly z něho vynést. Ze hry p. Hilbertovy nepochopíš ani, jaký má autor poměr ke svým figurám. Lituje jich a soucítí s nimi, nebo nad nimi krčí rameny jako nad pošetilci? Nedovíš se; někdy zdá se to, jindy ono — jak již tomu bývá ve všech polovičatých, nehotových a nevykrystalizovaných dílech. Režie p. Schmoranzova nehřešila věru duchaplností, a ti, jejichž nervy se děsily, že se jim dostane scénovaného Sevastopolu nebo Červeného smíchu, pochopili brzy, že jde právě jen, jako v lecčems jiném, — o českou komedii.

Nový Wilde jest balada, ale balada dramatická každým coulem, vyhraná na struně hrůzy a smyslnosti, balada nádherného koloritu veršového, těžký šperk temné krásy. Jak florentský kupec vrací se z cest a nalézá v domě knížecího cizoložníka a jak přetvařuje se hloupým, pokorným, směšným a bezradým, aby oklamal vinníka a zničil ho naráz, když si s ním byl dost pohrál, — to je kus silné dramatické invence, která tě dovede držet při napjatém dechu, zvláště je-li kupec Simone hrán Vojanem. Ale nedost na tom: posledními dvěma verši dokreslí Wilde úžasně směle bytost ženy kupcovy: ona, která před chvílí vybízela milence, aby zabil jejího muže, klesá jemu, krvavému vítězi, nyní sama do náručí. Starý Wildův motiv: žena jde za silou a opijí se krví, ale zde podaný s nevšední dramatickou účinností a zhuštěností, uměním zvláštního temného žáru a výbojné síly. Režie, jež dbá nejedné náladové podrobnosti, mohla by si snad všimnout i látek, které vykládá Simone.¹

1 - Poslední dobou bylo sehráno na divadle Národním i Vinohradském několik banálních nebo prostředních prací, o nichž škoda každého slova. Co říci na př. o Štolbově bezduchem ubožáctví, „lidové“ hře *Za šlechtickým erbem?* Nač rozebírat obširně francouzskou komedii *Sokyně* Kistemaeckersa a Delarda? Nebylo by to ztrátou času a místa? Nebo *Strážného anděla domácnosti* od Flersa a Caillaveta? Budeme tuto umlčovací kritiku v příštích číslech pěstovat více než posud.

Podvrácený dub — hra napsaná před devíti roky — obsahuje pravé tragické živly, které by bylo třeba jen rozžhavití a vylíti pak mocným dramatickým vrhem, aby daly velikou vnitřní moderní tragedii. Její thema — jak člověk, který jde za rozpětím své energie, byť energie zušlechtěné a směřující k cílům kulturním, chtěj nechtěj šlape životy cizí, vegetativnější, ale proto konec konců stejně oprávněné, a tak chtěj nechtěj působí utrpení — jest látkou po výtce tragickou. Chceš-li hledat pendant k Svobodovým starým chaloupkovým manželům, stojícím v cestě plánům moderního podnikatele, musíš dostoupit až Filemona a Baucidy z druhého dílu Goethova Fausta a tam nalezeš také tragičnost Podvráceného dubu a pochopíš, jak jest vnitřní a zásadná. K tomuto prvku, který by sám stačil na tragedii, přistupuje u Svobody ještě jiný tragický motiv, motiv vnitřního odcizení mezi otcem a dcerou, který bych si přál mít prohloubený v zásadnější rozpor dvojí generace, „otců a dětí“, postavených proti sobě vývojovou nutností. Nedostupuje-li přes tyto dvě silné vzpruhy Podvrácený dub všude pravé dramatickosti, jest vina toho v klesající dynamice, s kterou jsou vyvíjeny tyto složky. Rozpor mezi otcem a dcerou jest dán již v prvním aktě a zostří-li jej akt druhý, jest to zostření spíše vnějškové než vnitřní. Hru poškodily také škrty p. dramaturgovy, které zajely často hlouběji do svalstva, než bylo hře zdrávo: zdála-li se někde hra jevištně chudá, nejsou v tom bez viny. Tím ovšem nemá být zastíráno, že krásný sujet Podvráceného dubu žádá větší a bohatší invence dějové, vášnivější a naléhavější logiky scénové, než kterých se mu prozatím autorem dostalo.

Celá říše tragiky má jen několik málo základních situací, situačních pratyptů. Látka Podvráceného dubu jest jeden z nich: je to jeden z těch vzácných darů, za něž nemůže být pravý básník dosti vděčný. Ložisko vzácného kovu, jehož nemůžeš se nedobrat, bereš-li se kupředu neúchylně logikou vrstev a žil. Látka, které může věnovat básník s radostí ne měsíce, ale léta a léta nejud-